

Administrazioen hizkuntz politika euskalduntze-alfabetatzearekiko

Askoren artean*

1. Sarrera

Txosten honen asmoa Legeen eta Ebazpenen eragina, araututako eredia, aplikapena, perspektibak eta euskalduntze-alfabetatzearen beharrak argitzea da. Hasteko, euskarari kalterik handiena egin dioten bi faktoreak ondoko hauek dira:

1. Estatu espainiarra eta frantziarraren sorrera, eta beraz Euskadiren zatiketa.
2. Espainiako Konstituzioaren Nafarroari buruzko tratamendua.

Ondoren, Legeen garapenari ekingo diogu:

1.1. 1978ko Espainiako Konstituzioaren 3. artikulua:

"El español o castellano es la lengua oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerlo y el derecho de usarlo."

* Alegria, Xabier; Arcjita, Adolfo; Ariznabarreta, Jesus Mari; Barrutia, Jesus Mari; Maiztegi, Jesus Mari; Muniozguren, Josu; Urrutia, Iñigo.

Las otras lenguas serán también oficiales en el ámbito de sus comunidades respectivas”.

ONDORIOAK

- a) Indibidual gisa: Estatuko inork ezin du Gaztelania ezezagutu. Euskadiko inork ez du Euskara ezagutu beharrik. Beraz, Euskadiko inork ezin du Gaztelania ezezagutu, baina Euskadiko edozeinek Euskara ezagut dezake.
- b) Sozial gisa: Euskaldunak erdaldundu egiten dira. Erdaldunak ez dira euskalduntzen. Komunitate bat ahuldu egiten da eta bestea indartu. Bata elebiduna da; bestea elebakarra.
Ez dira euskalduntzen, hizkuntza bakar batez komunikatu daitezkeelako (Gaztelera).
Beraz, Euskara sozial gisa ez da beharrezkoa.
- d) Territorial gisa: Estatuko territorio osoa Gaztelararen hizkuntza territoria da.
Euskal Elkarte Autonomoaren territorio politikoa (gehi Nafarroa?) bakarrik izan daiteke Euskararen hizkuntza territoria.
Gaztelarak berezko territorio zabalak ditu estatuan eta kontaktu gunea euskaldun territorioan. Euskarak ez du berezko inolako territoriorik, eta daukan murrizta kontaktu gunea baino ez da.
Beraz, euskaldun territoria Espainiako Estatuak fagozitatzen du.

Konstituzioaren inposapena hor dago: *'deber de conocerlo'*. Formula, beraz, gure ustez irtenbide mixtoetan jausten da. Denok dugu eskubidea geure hizkuntza propioaz mintzatzeko; baina denok dugu, era berean, Gaztelania ezagutzeko betekizuna ere. Ez dago aukerarik, ezarpen bat baino. Gaztelania ematen da Espainiako oinarritzko hizkuntza bezala, eta euskarak jasaten duen egoera desorekatua ikusita, erraza da politika-jokabide horren ondorioak asmatzen.

1.2. Frantziako Konstituzioaren 2. artikulua:

'La France est une République indivisible, laïque, démocratique et sociale. Elle assume l'égalité devant la loi de tous les citoyens sans distinction d'origine, de race ou de religion. Elle respecte toutes les croyances.

L'emblème national est le drapeau tricolore, bleu, blanc, rouge.

L'hymne national est la Marseillaise.

La devise de la République est 'Liberté, Egalité, Fraternité'.

Son principe est: gouvernement du peuple, par le peuple et pour le peuple.'

ONDORIOAK

Frantziako Estatuan diren hizkuntza desberdinak ez ditu Legeak aipatzen. Legea idazteko erabili zen hizkuntza baino ez da onartzen eta hauxe da hizkuntza hauek subordina eta diskrimina ditzake.

Frantzia estatu espantsionarioaren eredu hutsa da.

2. Euskal Autonomi Elkartea

2.1. Euskal Herriko Autonomia Estatutuaren 6. artikulua

'1. Euskarak, Euskal Herriaren berezko hizkuntza denez, hizkuntza ofizialen maila izango du Euskal Herrian gaztelaniarekin batera, eta guztiek dute bi hizkuntzok ezagutzeko eta erabiltzeko eskubidea.

2. Komunitate Autonomoko Erakunde amankomunek Euskal Herriko egoera sozio-linguistikoaren ñabardurak kontutan izanik, bi hizkuntzen erabilpena bermatuko dute, heroien ofizialtasuna erregulatuz, eta heroien ezagutza segurtatzeko behar diren neurriak eta medioak erabaki eta baliaraziko dituzte.

3. *Hizkuntza dela eta, ez da inor gutxietsiko.*

4. *Euskarari dagozkionetan, Euskaltzaindia izango da erakunde abolku-emale.*

5. *Euskara beste lurralde eta komunitate batzuen ondarea ere izanik, erakunde akademiko eta kulturazkoek beroiekin izan ditzaketen harreman eta loturez kanpo, Euskal Komunitate Autonomoak eskatu abalko dio Gobernu espainolari lurralde eta komunitate horiek kokaturik daudeneko Estatuekin itunak edo komenioak egin ditzala —edo eta hala behar izanez gero Gorte Jeneralei horretarako eskabidea ager dezan, berauek bura onartzeko—, horrela euskara zaindu eta bultzatzea dadin.'*

ONDORIOAK

Euskararen alorra erregulatzeko eskubidea Euskal Komunitate Autonomoaren botereari dagokio.

Beraz, normalizazioaren lehen baldintza teorikoa bete da: "Diglosiapean dagoen hizkuntzarik ezin da normalizatu botere politikotik landa..." "...Hortaz, normalizazio-prozesuan, elementurik determinanteena botere politikoaren hizkuntz praktika izango da eta aurrebaldintza hau gabe gainerako elementuak efikazia eta eraginik gabeko bilakatuko dira."

Gainera, Konstituzioaren formula, '*debe de conocer el castellano*', hemen eskubide bihurtzen da eta bere euskarririk handiena 3. atalean ageri da: "Hizkuntza dela eta, ez da inor gutxietsiko."

2.2. Euskararen erabilpena arauzkotzeko Oinarrizko Legea (Azaroaren 24koa, 10/1982)

"Helburua zera da: Euskara, gure Elkartearen nortasunaren erakusgarri nabarmenena eta behinena eta, ezagutzaren eta erabilpenaren bidez, gizabanakoak Elkartean erabat bertakotzeko bidea dela aitortzea.

Euskara Euskal Herriaren berenezko hizkuntza eta gaztelaniarekin batera hizkuntza ofizial izateak ez die, inola ere, batagatik edo besteagatik hartaz baliatzen ez diren herritarren eskubideei kalterik ekarri behar, Euskal Autonomia Estatutoaren 6. Ataleko 3garrenak berariz dioenez.

Hizkuntzari Euskal Herriko berkide guztien baterapide denaren aitortpena egin ondoren, euskal herritarrek hizkuntzaren alorrean dituzten eskubideak gure Lege-Antolapidetzaratu beharra dago eta, batipat, hizkuntza ofizial bieran ibarduteko eskubidea, eta hizkuntzarekiko babesaren bermea, Euskal Herriak gordetzen duen kultura-ondare baten funtsezko zati denez.

Legea gauzatzen duten guztizko oinarri-irizpideetatik abiatuta, Aintzin-Idazpuruak euskara Euskal Autonomia Elkartearen berenezko hizkuntza denaren aitortpena egiten du, eta haren lur-mugartean euskara eta gaztelania hizkuntza ofizial direnekoa. Atal horretan bertan, hizkuntzagatikako bereizkeria galerazten da.

Lehenengo Idazpuruak, herritarrek hizkuntzaren arloan dituzten eskubideak eta euskal Herri-Agintaritzak egin beharrekoak ditu gai.

Bigarren Idazpuruak Herri-Agintaritzaren ekintzak araupezen ditu. Bertako lehen Atalburua Herri-Arduralaritzan euskara erabiltzeari buruzkoa da, Autonomia-Arduralaritzarekiko harremanetan euskera eta gaztelania erabiltzeko eskubidea aitortzen delarik. Agiri-paperak herrierroldetegietaratzea ere araupezen da, aginte-araupideak edo erabakiak edo Arduralaritzaren egintza guztiak, baita mezuak eta adierazpenak ere bi hizkuntzetan argitaratu beharko direla agintzen da. Zuzenbidea eragiten dutenekiko harremanetan herritar guztiei, bakoitzak aukera dezan hizkuntza ofiziala erabiltzeko esku ematen zaie.

Autonomia Elkarteko herrien eta orobar toki-izen guztien izen ofizialak finkatzeko abalmena Jaurlaritzari, Kondaira Lurraldeetako Foru Erakundeei edo Toki Erakundeei ematen zaie. Kale-bidetango seinale eta iragarpenen idazkera araupetzen da. Zinpeko itzultzaile-tituloa lortu eta ematea araupetzen da. Zinpeko itzultzaile-tituloa lortu eta ematea araupetzeko abalmena Jaurlaritzari ematen zaio, baita itzultzaileen zerbitzu ofiziala sortaraztekoa ere. Herri Agintaritzak erabili beharreko iragarki edo itxura-eredu ofizialak, baita Euskal Herritik abiatzen diren Herri Garraioen zerbitzuak ere bi hizkuntzetan erabili beharko direla agintzen da. Herri Arduralaritzari datxekion lanarigoa arian-arian euskalduntzea aintzin-obartematen da.

Bigarren Atalburuak euskararen irakaskuntzako erabilpena araupetzen du: Aukeratuz besteko hizkuntza ofiziala irakatsi beharra araupetzen delarik, ikasle guztiek beren ikasketak euskaraz egiteko duten eskubidea aitortzen da. Jarri beharreko hizkuntza ereduak araupetzea, bi hizkuntza ofizialak behar hainbat ezagutzeko neurriak hartzea eta ikasketa-egitamuak elkarri egokitzea Jaurlaritzaren gain uzten ditu. Irakasleak gaitzeari buruzkoan, irakasleok euskaraz eta gazteleraz erabateko gaitasuna lor dezaten, hauen ikasketa-egitamuak egokitzea obartematen da. Euskara ikasi beharrik ez izateko agiango barkapenak ere obartematen dira.

Hirugarren Atalburuak, albisteak euskaraz jaso abal izateko eskubidea aitortzen duelarik, euskararen adierazpide-etako erabilpena araupetzen du. Autonomia Elkarteko adierazpideetan euskara suztatzea eta EITBn euskarari indar ematea eta irratigintzan, albistaritzan, irudiaren eta botsaren irarpideetan etabar, euskara suzatzeko eta habesteko neurriak hartzea Jaurlaritzaren gain uzten ditu.

Laugarren Atalburua euskara gizartean eta erakunde mailako beste alorretan erabiltzeari buruzkoa da eta gara-adinekoei euskara erakustea euskaraz alfabetatzeko lana, maila ezberdinetan euskararen erabilpena suztatzea Jaurlaritzaren gain uzten du eta, Lege bonen erabilpena eta bedapena elkarkidetzeko, Jaurlaritzak barreman sail bat sortaraziko duela oharreman du.

Bostgarren Atalburuan agizko euskara-idatzi ofizialaren batasun eta arauzkotasunaz arduratzeko lana Jaurlaritzaren gain uzten du.

Erabaki Gehigarriak, Autonomia Elkartetik kanpo egon eta euskararekin zerikusirik duten ekintzapidetan ibardun dibarduten erakunde edo aginte sailekin atxiki-penak antolatzea Jaurlaritzaren gain uzten du."

ONDORIOAK

Lege honek normalizazioaren eskema betetzeko pausua izan nahi du.

"Kontsentsu" politikoaren fruitua da legea. Ondorengo erre-kurtsoa ikusi eta gero ez da ezer irabazi. Aitzitik, mugagabeegi gelditu da, gauzak ondo zehaztu gabe eta hutsuneak betetzeke.

Dena den, *martxan* jartzeko legea da eta berorren efikazia, neurri handi batean, aplikazioaren orduan jarraituko den krite-rioaren menpe egongo da.

2.3. Azaroaren 25eko 29/1983 HABESEA Legea

(...) Bere edukiaren eta helburuen berarikoztasuna dela eta, Euskaltegietako irakaskuntzak Hezkuntza-Erapidetza Orokorretik bazter geratzen direla jotzen da. Hala eta guztiz ere, horien esakerak eta esangurak, egiteratze-aldian mailaz-maila dobango izakera jotzea eska-tzen dute.'

'Bigarren atala: *Honako hauek izango dira HABEren egitekoak:*

- a) *Gara-adinekoek euskara irakastea, eta bai Euskal Herrian hoiek euskalduntzearen eta alfabetatzearen suztapena ere, bizkuntza-politikabideetarako gai den Jaurlaritzako ibardutze sailak emandako artezpideei atxikiz.*
- b) *Ikasketaren suztapena, eta bere helburuak lortzeko bideak, ibardutze-erak eta baliapideak bilatzea.*
- c) *Irakaskuntza-bazkuntzarako gaiak sortaraztea eta argitaratzea.*
- d) *Gara-adinekoak euskalduntzeko eta alfabetatzeko egitarau bereziak helburu hoiek lortzeko Ikastegieta egite ratzea.*
- e) *Gara-adinekoak euskalduntzeko eta alfabetatzeko ikastegiak suztatzea, arrazoizko egitamuketa bat lortzen saiatuz eta gizarte-bizkuntzalaritzako irizpideak kontutan hartuz.*
- f) *Gara-adinekoak euskalduntzeko eta alfabetatzeko lanetan ari daitezen herri eta norbanako-jabetzapeko erakundeek laguntza, eta bai egitamu zebatzetarako hoiekin hitzarmenak egitea ere.*
- g) *Hezkuntza eta Kultura-Sailari salo egitea, euskaltegien euskalduntze eta alfabetatze-ikastaroak gainditu dituztenei gaitasun-egiaztagiriak edo agiriak eman daizkien.*
- h) *Orohar, bere ardurapeko gaietan horretarako gai diren ibardutze-erakundeek izendatu diezazkieten nolanahiko ekintzapideak.'*

'Hamairugarren atala: *Euskaltegiak herri nabiz norbanako-jabetzapekoak izan daitezke. Jaurlaritzaren Dekretoz sortarazi eta HABEri eratzikitakoak eta Foru-Deputazioek, Udalek edo boien menpeko erakundeek*

sortarazitakoak dira herri-jabetzapeko euskaltegi. Irakasle-ahalmen osoa izango dute.

Jaurgoz norbanako-alorreko giza-banako edo lege-nortasundunei dagozkienak dira norbanako-jabetzapeko euskaltegi.'

'Hamaseigarren atala*: *Los euskaltegis privados podrán ser:*

a) Homologados: que gozarán de plenas facultades académicas por ser clasificadas como tales por el Departamento de Educación y Cultura en la forma que reglamentariamente se establezca. El carácter de Euskaltegi homologado será ratificado, en su caso, por el Departamento de Educación y Cultura, bianualmente.

b) Libres: son aquellos que no se hallan capacitados para realizar las pruebas cuya superación permita obtener los diplomas o certificados a que se refiere el artículo vigésimo. Deberán estar adheridos a un Euskaltegi público cuyos profesores serán los que examinen a los alumnos, a los efectos de lo dispuesto en el artículo vigésimo'.

'Hogeigarren atala: *Corresponderá al Departamento de Educación y Cultura, a propuesta del Patronato Rector de HABE, la ordenación general y la inspección de las enseñanzas que se imparten en los Euskaltegis Públicos y Privados homologados y la regulación de las titulaciones exigidas al profesorado de las mismas, así como las condiciones técnicas que deban reunir los edificios destinados a euskaltegis y, en general, de todo lo referente a actividades docentes. Asimismo, dicho Departamento regulará los diplomas y certificados a expedir al final de cada uno de los ciclos que se*

* Hemendik aurrera erdarazko testua ematen dugu, ulergaitza bait da euskarazkoa.

establezcan en las enseñanzas de alfabetización y euskaldunización.'

'Hogeiabatgarren atala: *Reglamentariamente se regulará el régimen de aportaciones a fondos a Euskaltegis municipales y subvenciones a privados homologados'.*

'Behin behineko erabakia:

3. *Los Euskaltegis privados que se hallen funcionando a la entrada en vigor de la presente Ley podrán solicitar su homologación en los términos que se establecen en el párrafo uno de esta Disposición, los cuales seguirán disfrutando del régimen de ayudas en los términos que se establezcan reglamentariamente. 4. Reglamentariamente, se establecerá el procedimiento a seguir para proceder al cambio de titularidad de los Euskaltegis que por razones históricas actualmente son de iniciativa privada, pero con vocación de transformarse en públicos. En todo caso, será necesaria la voluntad concurrente de las partes interesadas.'*

ONDORIOAK

- Marko juridiko-politikoaren ondorioz, ez ditu ezertarako kontutan hartzen Euskal Komunitate Autonomotik kanpoko Herrialdeak, ezta berauekiko harremanik ere, aurreko Legeetan ematen bazen ere.

- Euskadiren proiektu politikoan Euskara funtsezkoa izan arren, lege honek, ez du Euskararen Plangintza Orokor batetik abiatzen den Ente Publikoa sortzen. Horren ordez, subentzioak banatzeko Erakundea sortzen da, hau da, inizatiba pribatu eta politika subentzionistari zabaltzen dizkio atearak.

- Ez du benetako sare publiko batetara jotzen, alderantziz, burokraziapeko arlo pribatu-administratiborako bideak zabalitzen ditu.

- Ez du herri mugimenduen edo erakundeen inolako parte-hartzerik aipatzen.

- Historikoki herri honen alfabetatze-euskalduntze lanetan talde, mugimendu zein erakundeei ez zaie beren lana (lan publikoa benetan beratu) haintzakotzat hartzen. Ez da beraiekin ezertarako kontatzen, kontrolatzeko ez bada.

- Helduen alfabetatze-euskalduntze arloa zatikatu egiten du:

- Euskaltegi publikoak: HABEren lau publikoak

Udal Euskaltegiak

- Euskaltegi pribatuak: Homologatuak

Libreak

Zatikatzeko honek, laguntza ekonomiko eta ofizialtasun mailako ezberdintasunak dakartza. Halaber, zatikatze horrek edonolako ezberdintasunak sortzen ditu bai irakasleogan bai ikasleogan.

- Ikasle eta irakasleek, prozesuaren funtsean egon arren, ez dute inolako protagonismoa, ez eragin biderik.

- Legean bertan, helduen alfabetatze-euskalduntzeak dohaintasuneranzko bidea hartu behar duela esaten den arren, gerora ez da horrelakorik ikusi, alderantzizkoa baizik:

URTEA	MATRIKULA-MUGA BARNETE-GIETAN EGUNEKO/IKASLEKO	SUBENTZIOA BARNETE-GIETAN EGUNEKO/IKASLEKO	MATRIKULA-MUGAK ESKOLA ORDUA IKASLEKO	SUBENTZIOA HOMOLOGATUETAN IKASLEKO/ORDUKO	SUBENTZIOA LIBRETTAN IKASLEKO/ORDUKO
1984	1.600 pzta.	575 pzta.*	75 pzta.	70 pzta.	35 pzta.
1985	2.000 pzta.	300 pzta.	125 pzta.	90 pzta.	35 pzta.
1986	2.000 pzta.	300 pzta.	125 pzta.	90 pzta.	35 pzta.
1987	2.200 pzta.	300 pzta.	135 pzta.	95 pzta.	38 pzta.
1988	2.200 pzta.	300 pzta.	60/135 pzta.**	100 pzta.	40 pzta.
1989	2.500 pzta.	300 pzta.	60/150 pzta.	105 pzta.	42 pzta.
1990	2.500 pzta.	?	60/150 pzta.	?	?

* 1984ean eskola-orduak ere subentzio horren barruan zeuden.

** 1988an hasi ziren gutxienezkoa ezartzen, eta gutxienezko hau, euskaltegiak eskaini ditzakeen matrikula-kopurua jeisteko bideak erabilita ere.

- HABEren egitekoak hartzen baditugu (ikus Bigarren Atala) zein puntutaraino bete dituen kritikagarria da. Lehen 4 puntuak beste txostenari utziko dizkiogu. Baina e) eta f) puntuak guri dagozkigu, eta euskaltegiak suzatzak giza hizkuntz erizpideak kontutan hartuz eta euskaltegiertzako laguntzak garapen "ez-normala" izan dute.

Ebazpen edo Aginduen bidez, larriki "estutu" gaituzte "laguntza" horiek jasotzeko; giza hizkuntz erizpideak kontutan harturikako mapa hori non dagoen jakin nahi genuke (geratuko zaien mapa bakarra mapa 'geografikoa' izango da, orainarteko baldintzak jasan edo pairatu izan ditugunona, alegia).

- Ebazpen edo Aginduen jarraipena interesgarria da, HABEren jarrera ezagutzeko asmoz:

- 1984eko Ekainaren 20koa: Erregistroan sartzeko baldintzak (nahiz eta oraindik indarrean ez jarri), HABEren ikuskatzaileak agertzea (asesoratze eta jarraipen lanetan oraindik).

- 1984eko Ekainaren 29koa: Barne Arautegia eskatzea subentzioak jaso ahal izateko eta ikuskatzaileen rola indartzea.

- 1984eko Ekainaren 22koa: Euskaltegi Publiko eta Pribatu Homologatuetan aritzeko irakasleen prestaketa-frogetarako deialdia.

- 1984eko Abuztuaren 29koa: Gutxienezko baldintzak, ikastaroen moduloak, Agiriak, Ebaluaketa Aktak eta subentzioen zenbatekoa (burokrazia agertzen hasi da: Ikaslearen fitxa pertsonala, papeleoa...)

- 1985eko Irailaren 6koa: Aurreko urtean bezalakoxea (subentzioak igo egiten dira homologatuetan).

- 1986ko Martxoaren 19koa: Burokrazia areagotzea eta *asistentziarena* (ikuskatzaileen "polizi" rola).

- 1987ko Irailaren 29koa: Barnetegieterako baldintzak, HABEren diru-laguntzaz azaltzearena, modulo batzuk desagertzea, *kalitate kontrola*-ren kriterioak, akten burokratizazioa.

- 1988ko Urtarrilaren 7koa: Gauza bera, baina gero eta burokrazia handiagoa exijituz ikuskaldietan. Matrikularen gutxienezkoa exijitzen hasi dira.

- 1989ko Otsailaren 28koa: Irakasle guztien homologazioa (homologatuetan) irakaslearen estabilitatea. Gero eta burokrazia handiagoa exijituz.

- 1990ekoa: 9, 10, 11 eta 12. mailetakoko programazioa, akten burokrazia izugarria, Euskaltegiaren Plana.

Ebazpenen bidez, subentzioen bidea txartzat jo ez bazen ere hasieran, laster aurkitu zuen HABEk "grifoa ixteko" bide egokia, ulergaitza benetan, zeren lan publikoari subentzioak murrizteak, laguntzarik eta eman gabe ez du azalpen garbirik.

- Euskaltegi libre zein homologatuek izan zuten lehen kolpea homologazioarena izan zen (Unibertsitate titulazioak, EGA edo baliokidea, meritu lehiaketa edo prestaketa frog, bata bestearen atzetik etorri diren betekizunak inolako kontrapartidarik gabe, e.a. Auzi hau dela eta zenbat istilu!

- 1984eko Ekainean HABEren ikuskatzaileak legalizatzen dira. Teorian zeregin handi eta zabala izatekotan sortzen badira ere, errealitatean kontrolatze lan hutsa besterik ez dute beteko. Gero eta oztopo gehiago jarri, azterketa eta ebaluaketa zehatzak inposatu, ikusketak asistentziarena lupaz begiratu, burokrazia izugarria exijitu...

- Euskaltegi Publikoetan, matrikulazio eta beka sistemak ez dira beti berberak izan. Hasieran langabetuek ez bazuten ordaindu beharrik ere, 1986ko Maiatzaren 12tik aurrera beka sistema berri bat jartzen da indarrean, aurrekoa baino burokratikoagoa. Bestalde homologatu eta libreentzat 1988.ean gutxienezko matrikula jarri zutenetik honantz dohaintasunari bideak itxi dizkio HABEK.

- Subentzioak jasotzeko baldintzak arautu zirenetik, ia urtero aldatu dituzte gero eta neurri murriztagoak jarritz, gehienetan AEK "izorratua" irten delarik.

- Subentzioen politika horrek, ekonomia arloan (ikus aurreko koadroa), honetara eraman gaitu:
  - Irakaslegoaren kondizio ekonomiko eskasetara (erredikuloetara).
  - Ikasleei zerbitzu minimoak ere eman ezin izatera.
  - Azpiegiturarik ez izatera (informatizazioa, pedagogia-didaktika).
  - Ordu pila bat urtean klaseak ematera (1.100 ordu edo...)
- Udal Euskaltegien kontratu-mota ezberdinak ere aipatzeko ak dira.

3. Nafarroa

Nafarroari dagokionez zenbait datu gogoratu behar dugu, hasteko:

- 1969-70 ikasturtean klaseak ematen hasi ziren.
- 1972tik aurrera, "Principe de Viana" instituzioaren bidez subentzioak ematen hasi ziren, inongo araurik gabe.
- 1981ean Nafar Diputazioak lehen norma atera zuen (eranskin bat). Bertan irakasleen soldatak (800 pza/orduko euskara tituludunei eta 500 titulu gabekoci) erabakitzen dira. Ez zuten bete, presupostuetan diru-partidarik ez ziotelako eman.
- 1983an Berziklapen ikastaroak jartzen dira martxan, maisu/maistrentzako.
- 1986an "Vascuence"aren Legea eskaintzen du Nafar Gobernuak.

3.1. "VASCUENCE"AREN LEGEA

Lege honek euskara "nafar hizkuntza" bezala onartzen du (gaztelaniarekin batera noski) eta oso hitz politikak erabiltzen 'al-

txor' honen baloreaz, berreskurapenaz, babestu beharraz... hitz egiterakoan. Gero Nafarroa hiru zatitan banatzen du beraien gogoko erizpideak erabiliz. Hiru zati horietan instituzioek, irakas-kuntza 'reglatuak' eta komunikabideek euskarari dagokionean izan behar duten jokabidea arautzen du. Euskalduntze-alfabetatzean diharduen alorrik zabalena, hau da haien ustez 'pribatuak' direnak, aipatu ere ez ditu egiten eta beraz, hauei dagokien dekretua lege honetatik kanpo gelditzen da.

ONDORIOAK

Lehena, Nafarroa hiru aldetan zatitzen duela. Honek, berreuskalduntzeko dinamika sortzea errotik eragozten du.

Honen ondorioz, euskaraz behar duen berreuskalduntze-plan orokorrik egiterik ez dago. Administrazioak egiten duena, zera da: dauden iniziatibak arautu, egoera ez normal batean arau eta lege normalak aplikatuz.

Helduen euskalduntze-alfabetatzea ez da aipatzen.

Administrazioaren euskalduntzea ere ez. Euskaldun zonan honela dio:

"Promoverán la progresiva capacitación en el uso del vascuence del personal que preste servicio en la zona vascofona".

Irakaskuntzan zonen ezberdintasuna izugarria da.

3.2. Dekretuak

Lege hau garatzeko hiru dekretu atera ziren 1988an hiru gai hauekin: Gobernuaren zentroak, Birziklapen-ikastaroak, Entitate pribatuak.

1989an beste dekretu bat atera zen aurrekoari aldaketa txiki bat ezarriarik (lau pezeta gehiago ikasle/orduko).

3.2.1. Nafar Gobernuaren zentroyen funtzionamendurako araua

Lehenik, zentro horiek gobernatuko dituzten organuak izendatzen ditu. Zuzendaria, Idazkaria, Ikasketa-burua, Eskola-Batzordea eta Klaustroa. Gero, hogeitamar artikulutan zehar hauen zereginak, osaketa, aukeratzeko modua... zehazten ditu. Azkenik, bost artikulutan, "Irakaskuntzaz" hitz egiten du, ikasleei "trabak" eta azterketak aipatzeko.

3.2.2. Maisu/maistren birziklapen-ikastaroak

Honetaz ere, dekretu honetan ez da gauza haundirik esaten. Bi ikastaro mota aipatzen ditu: extentsiboak (zentroan bertan) eta intentsiboak (barnetegi moduan), beraietan parte hartzeko ere baldintzak jarritz. Taldeak osatzerakoan extentsiboetan, bost ikaslekoa gutxienez izan beharko du taldeak, eta ikasleek, Hizkuntz Eskolan matrikulatzeko edo EGA azterketa egiteko konpromezua hartu beharko dute.

Intentsiboetan ez da ikasle-kopururik aipatzen, baina 6. urratsa (Hizkuntz Eskolako 3. maila) aprobaturik izan behar dute, eta ikasturte oso bat gehi udako bat edo bi barnetegi egin ondoren, EGA azterketa egin beharra dute.

3.2.3. Zentru pribatueterako laguntzak

Dekretu honetan, gehien bat, gobernuaren esijentziak planteatzen dira, eta horiek betez gero emanen liluketen saria, 69 pezeta ikasle/orduko. Zer exijitzen da? Hona hemen laburki:

- Ikasle kopurua: taldeko 10-12 (alf.) minimo (irakasleen birziklapenean, bost ikasleko taldeak onartzen dituzte).

- Titulazioa: Irakasleek titulazio akademikoa behar dute, edozein motatakoa. Esperientziaz ez du hitzik ere esaten.

Burokrazia: Izugarritzko paper pila eskatzen dituzte: planoak, fitxak, ebaluaketak...

- Azkenik, subentzioa jaso ahal izateko, ze ikastaro mota onartzen duten esaten da: orduak...

3.3. Legeiaren aplikapena

Azalpenarekin hasi baino lehen, esan beharra dago ez garela mugatu legearen aplikapenera soilik, batez ere, EIT (Euskarazko Ikastaro Trinkoak, Nafarroako Gobernuaren ikastetxea) eta maisu-maistren birziklapen ikastaroei buruzko dekretuak hain eskasak izanik deus gutti izanen bait genukeen esateko. Beraz, gaiari estuki lotu gabe, horretaz gain funtzionamenduari buruzko interesgarri iruditu zaigun zenbait datu ematea komenigarri ikusi dugu.

Gaur egun indarrean dagoen legeriaren aplikapena aztertze-ko aipatutako hiru dekretuen arabera egin behar da:

- 1) Gobernuaren ikastetxea arautzen duen Dekretua —une honetan bat bakarrik dauka—: "Helduen Euskalduntzerako Ikastetxea".
- 2) Euskaltegi 'pribatu' eta Gau-Eskolei subentzioa banatzeko dagoen Dekretua.
- 3) Maisu-maistren birziklapena arautzen duen Dekretua.

3.3.1. Helduen Euskalduntzerako Ikastetxea

- Hasiera batean maisu-maistrak euskalduntzeko ikastaroak antolatzen zituen, gero zabaldu egin zuten matrikula gainerako jendearentzat. Gaur egun berezi egin dituzte, maisu-maistrak aparte direlarik.

- Ikasle-kopurua beti mugatua izan da. Kopuru tope hau, kontratatutako irakaslegoaren arabera finkatua izan da. Une honetan 16 irakasle dago fijo eta beste 2 ordezkapenak egiteko. Honen arabera, ikasle kopuru topea 300ekoa litzateke.

- Taldeko 20 ikasle jarri dute gehienezko kopurua, gutxienezko kopururik ez dago. Dena den, guzti hau, ikastetxe honi dagokionez, ez dago arautua.

- Irakasleak Diputazioak kontratatuak dira. Harreman laboralak Diputazioarekin eduki behar dituzte. Diputazioak ordaintzen ditu soldatak eta mantenua.

- Lokalak Diputazioak jartzen dizkie. 10 urtez aritu ondoren oraindik Diputazioak ez du ikastetxerako soilik dedikatuko den lokal finkorik antolatu. Gaur egun bi lokal ezberdinetan sakabanututa daude, alde batetik Hizkuntz Eskolan eta bestetik Hizkuntz Politikarako Sailak alokatutako lokal batzutan.

- Soldatetik aparte behar den diru guztia, Hezkuntza eta Kultura Sailaren Euskara-Zerbitzuarekin negoziatu behar dute. Aurrekontua egin eta diru-partidak bereziz (errotuladore bat crusteko bada ere). Badirudi aurrerantzean diru-kopuru bat emango zaiela gutxieneko gastuetarako (materiala...).

- Ez daukate talde didaktikorik.

Guzti hau ez dago arauturik Dekretuan. Dekretuan zehazten diren artikulua (guztiak gobernatzeko organoei buruzkoak) betetzen dira.

3.3.2. Euskaltegi 'pribatu' eta Gau-eskolak

1988ko Dekretuaren aplikapenarekin 1988/89 ikasturtean hasi ziren:

- 1988/89ko 1. hiruhilabetekoan EGA tituluaren baldintza ez zuten aplikatu urte beteko epea ematen bait zen ateratzeko. Titulu akademikoa 1991/92 ikasturte arte badago eperik, legez, baldintza betetzeko. Ikasle berriei dagokionez, une horretan ezin zuten aplikatu, hasi eta berehala ezinezkoa suertatzen zitzaielako definitzea nor zen irakasle berria.

Beraz, Dekretuan azaltzen ziren baldintza burokratikoetaz gain aplikatu zuten baldintza bakarra ikasle kopuruarena izan zen, zentzu honetan aipatzekoa da 163 ikasle (AEKri dagokionez, beste daturik ez dugu eta), 24 taldetan banatuta, subentziorik gabe geratu zirela, honek 826.410 pztako galera suposatu zuelarik. Beste aldetik esan beharra dago, ikasle kopuruaren baldintza modu ezberdinez aplikatua izan zela, hau da, baldintza berberetako taldeen artean batzu subentzionatuak izan ziren eta beste batzu ez.

-1988/89.eko 2. hiruhilabetekoan, AEKko zentroi IFZ bana zein estatutu propioak eskatzen dizkiete. AEKk guztiz legala den bere IFZ (Identifikazio Fiskaleko Zenbakia) aurkezten du. Diputazioak, lege guztien kontra, ez du onartzen IFZ hau da ondorioz AEKk geroztik ez du subentziorik jaso. 1990eko udararte itaun du egoera honek.

- 1989/90 ikasturtean EGA tituluaren eta irakasle berrien titulu akademikoaren baldintzak ez ditu eskatzen Administrazioak nahiz dekretuaren arabera hala izan behar. Ikasle-kopurua lehen bezala ikuskatzen segitzen dute. Dena den, herri batean alfabetatzerako (euskalduntzerako ez) talde bakarra baldin badago onartzen da nahiz eta ikasle kopuru minimora ez ailegatu. Ez ordea, bi talde baldin badira. Txosten hau idatzi arte behintzat ez da oraindik ikuskatzailek pasatu.

3.3.3. Birziklapena

- Zentro bezala ez du ezer erabakitzen. Honen gestioa Eus-kara Zerbitzuaren menpe dagoen "Elebitasun batzordea" deituriko organo batek eramaten du.

- Ikastaroetarako deialdia "Elebitasun Batzorde" honek egiten du. Mailaketa-frogak zentroko irakasleek egiten dituzte, hauek azterketen emaitzak zerrenda nominal batean Batzordeari pasatzen dizkiotelarik. Batzordeak zerrenda ikusita zein ikasle sartzen den eta zein geratzen den kanpo erabakitzen du.

- Sartzeko, gutxienez, 6. urratsa edo Hizkuntz Eskolako 3. maila eskatzen bada ere Dekretuan, errealtatean baldintza hau ez da betetzen.

- Ikasleen iraupena ikastaroan, elebitasun-batzordeak neuritzen du. Topea urte betekoa izaten da, hiruhilabete bateko luzapenez gehienbat.

- Zortzi irakasle dago gaur egun birziklapenean. Diputazioak ordaintzen die. Zentzu honetan HEIko irakasleen estatusa bera dute.

- 3-5 talde izaten dira. Ikastaro hauen aurrekontuan agitz altuak izaten dira, kontutan hartu behar bait da zentroaren gastue-tatik aparte (irakasleak, mantenua, didaktika,...) ikasleen lana egiteko kontratatu behar dituzten ordezkoen soldatak daudela. Presupostuak 40 ikasle urtean euskalduntzeko eginda daude (ikasle/taldeko kopuru minimorik ez dago). Halaber, zera gerta-tzen da: aurreko urtekoei luzapena emanez, hauek jaten dutela ikasturtearen presupostuaren zati handi bat, ondorioz, urte ho-rretan 40 ikasle baino gutxiago eskolaratzen direlarik.

- Badago beste esperientzia bat —kanpo-ikastaroak—, nahiz eta arautua izan, oraindik nahiko maila esperimentalean dagoe-na. Ikastaro hauetan EGA eta *Sakontze* mailako 120 ikasle ingu-ru dago honako herri hauetan: Lizarra, Irurtzun, Doneztebe, Iru-ña.

- Legez ikastaro hauek bukatutakoan, EGA titulua ateratzeko azterketa egitera behartuta daude ikasleak: dena den, porrota hain handia zenez eta sindikatu handien presioagatik batez ere, irakasleak habilitatzeko IGA (Irakaskuntzarako Gaitasun Agiria) deitzen den titulua asmatu dute. Teorian 10. urratsarekin pare-katzen dena eta praktikan justu 8. urratsera heltzen dena.

- IGA Batzorde Tekniko batek aztertzen du. Batzorde tekni-ko hau honako pertsona hauek osatzen dute: birziklapeneko zu-zendariak, Lan-Bide Heziketako Irakasle batek, OHOkoko irakasle batek, Ministeritzako Inspektoreak, Euskara-Zerbitzuko bik.

- Gaur egun zentroa lokal propiorik gabe dago.

ONDORIOAK

Administrazioaren lanaren cragozpena, gaur egun ondoko puntu hauetan (beste batzuren artean) gauzatzen da, gure sailari dagokionez:

- Gobernuak, helduen euskalduntze/alfabetatzerako ikastet-xe bat besterik ez dauka. Legez arautu gabea, hots, euskaldunt-zeko alfabetatze-plan orokor batean kokatu gabea. Ikastetxe ho-

netako irakasleek oztopo handiak dituzte, gainera, bere lana era egoki batez burutzeko. Eragozpen hauek, lokal propioaren faltan zentratzen dira, batez ere, bi toki ezberdinetan egoteak suposatzen duen ezkoordinazio didaktikoa zein plangintzak egiteko zailtasuna kontutan hartuz.

- Honetaz gain, helduen euskalduntze-alfabetatze mugimenduan dauden inizatibak arautzeko dekretuak, mugimendu honi trabak paratzeko baldintzak besterik ez dira. Traba hauen artean, euskalduntze-alfabetatzearen beharrak asetzeko oztopo nagusiak honako hauek dira:

- Ikasle kopurua: egoera ez normal batean ezin da legedi normal bat aplikatu. Zentzu honetan, demanda osoari erantzun behar zaio, beti kontutan hartuta:

1.- Erizpide pedagogikoak

2.- Erizpide soziolinguistikoak

Eta guzti hau, bai euskalduntzean bai alfabetatzean, alfabetatzea gaur egun diskriminatuta bait dago, taldeko/ikasle gehiago eskatzen da eta.

- Titulazioa: tituludun izatea ez da irakaskuntza hobegoaren garantia. Demanda osoari erantzuteko beste zailtasun bat. Kalitatezko irakaskuntza eskaintzeko eta demanda osoari erantzun ahal izateko denbora berean, bestelako neurriak behar dira:

1.- Birziklapen iraunkorra

2.- Irakasle berrien prestakuntza ziurtatzea.

- Baldintza guzti hauek beteta ere, ematen den subentzioa (69 pza. ikasleko/orduko 1989/90 ikasturtean) hurbildu ere ez da egiten irakaskuntzaren kontu estandarrera.
- AEKren kasuan, legeztatuta ez dagoen baldintza batengatik, Nafarroan euskalduntzen eta alfabetatzen ari den gehien-goia inolako subentziorik gabe egon da birpahiru uztetan.

4. Etorkizunari begira

Oraingo egoeran ezin gara inola ere baikorrak izan. Dena den, azter ditzagun puntu batzuk:

- **Elebitasuna, euskararen irtenbidea:** Ez genuke ezetz esango, baino engainu handiak egon daitezke hemen. Sanchez Carrión 'Txepetx' jaunak, gure artean gai hau gehien sakondu duenak, "bilinguismo" hitz horren azpian zeharo gauza desberdinak sar daitezkeela argitzen digu: Sasi-elebidun, elebidun-de-sorekatuak, "tranpa sibilina", diglosia, etab.

Hizkuntza batentzat derrigorrezkoa da hizkuntz komunitate trinko baten jabe izatea; hori gabe ez dago hizkuntzarik edo hizkuntza bizirik behintzat. Euskararen hizkuntz komunitatea desegiten bada, hizkuntza bizia den aldetik galdua izango da, hila, nahiz eta taldetxo batzuk euskara lantzen jarraitu.

Halaber, ez dago inposatzerik. Txepetx jaunak berak zera gogorarazten digu: "ez zazula besteri egin zeuretzat nahiko ez zenuena". Orduan, zein da bidea? Agian izan daiteke euskararen ezagupena orotara zabaltzea.

Era berean, zera gairitu behar diugu: euskararen auzia aukera politiko jakin bati lotzea. Euskara herri baten ondasuna da, guztiona beraz, eta ahaleginak egin behar ditugu guztiek ondasun hau aintzat har dezaten. Aukera politiko jakin batekin uzartzen denean, aldiz, besteak erakarri beharrean alden du eta uxatu egiten dira.

Aurrean ditugu epe laburreko lanak, bai guk geuk -euskaldun orok- eta bai Administrazioek egitekoak, hala nola, euskal prentsa idatzia, euskal telebista, euskararen aldeko kanpainak.

- **Euskara-ikaslen gainbehera etengabea:** Administrazioa nolabait baikor ageri bada ere, hiru urteotan larriki jaitsi da euskaldunberrigaien kopurua, bai euskaltegi publikoetan bai pribatuetan. Arrazoi batzuk hauek izan daitezke:

- Kontzientzia (herritarrena) moteltzea.
- Kanpainarik eza.
- Urte osorako moduloak jartzea, etab.

- **Administrazioa euskalduntzeko plana:** Gasteizko Jaurlaritzako Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusiak bere eremuko Administrazioak euskalduntzeko abiapuntua izan nahi duen plana zehaztu du. Tokian tokiko egoera soziolinguistikoa kontutan hartuz, Administrazio desberdinetako lanpostu bakoitzari hizkuntz eskakizun perfil bat ezarri zaio. Bost urteko plan-gintza da. Baina:

- Administrazio bakoitza izango da lanpostu bakoitzari dagokion hizkuntz eskakizuna eta kasuan kasuko bere derrigorrezkotasuna ezarriko duena.
- Plana ez da HPINek hasieran proposatutakoa; kontsentsu politikoak epeldu egin ditu hasierako xedeak. Beherapen nabaria soma daiteke: Donostiarako 50a Bilborako 30a eta Gasteizerakoa 25a ezartzen zuen bitartean, oraingo formula honekin Donostiarako 38,4-era, Bilborako 19,2ra eta Gasteizerako 14,6ra jaisten da derrigorrezko hizkuntz eskakizuna izendatu behar zaien lanpostuen proportzioa.
- Politikariek euskara menperatzen ez baldin badute ez da ezer esaten.
- Helburua ez dirudi euskara hutsezko normalkuntza denik, katea elebidunak sortzea baizik, etab.

- **1991an Euskaltegi Libreentzako subentzioak desagertzea:** Denok dakigu zer suposatuko lukeen honek.

- **Euskaltegi Pribatu Homologatuen egoera ekonomikoa aztertzea:** Egituraketari dagokionean, Euskaltegi Pribatu Homologatuen egoera ekonomikoa (eta ondorioz, irakaslegoaren dedikazio/soldatak) aztertu, eta hiru urtetarako irtenbide

egokia proposatu, moldaketa honek lehen urratsak 1991ko Aurrekontuetan jasotzeko moduan.

- **EGA dela eta:** EGaren "degenerazioa" dela eta, badago hemen zehaztu beharrik.

Gainera, hortxe dago HABEren asmo zaharra, EGAtik gorako programa:

"Hizkuntzaren ikasketan badaude goragoko beste mailak ere, heste erabilera eta funtzioak, gaitasun eta trebetasun maila bandiagoa edo landuagoa eskatzen dutenak. Zenbait lanbidetan euskaraz aritzeko, euskararen eta euskarazko irakaskuntzan adibidez, EGak aitoritzen duen trebetasun maila baino areagoa lortu beharko litzateke.

Horiek horrela, nabiko argi dago EGAtik gorako euskara maila berria eratzeko premia. Maila berri honek EGak eskatzen duena baino goragoko euskararen erabilera aitorituko lioke agiridunari, kultura landuagoaren mailan euskara zuzen eta egoki erabiltzen badakiela".

POLITICA LINGÜÍSTICA DE LAS ADMINISTRACIONES SOBRE LA EUSKALDUNIZACION Y ALFABETIZACION

POLITIQUE LINGUISTIQUE DES DIFFERENTES ADMINISTRATIONS EN CE QUI CONCERNE "L'EUSKALDUNISATION" ET L'ALPHABETISATION

Este artículo, escrito en colaboración, aborda la política lingüística de las Administraciones de Euskadi Sur respecto a la Euskaldunización y la alfabetización desde la vertiente legislativa.

Tras una parte introductoria sobre los derechos y deberes lingüísticos que definen las Constituciones española y francesa, los autores estudian por separado la legislación de la Comunidad Autónoma Vasca y la de Navarra. En lo referente a la Comunidad Autónoma Vasca estudian en concreto el artículo 6. del Estatuto de Autonomía, la Ley básica 10/1982 de 24 de noviembre sobre la regularización del uso del vascuence y la Ley 29/1983 del 25 de noviembre sobre la creación de IIABE. En lo referente a la Comunidad Foral navarra, estudian además de la Ley del Vascuence (1986), el contenido y el funcionamiento de los tres decretos que desarrollan dicha Ley.

El artículo insiste en su conclusión, en la insuficiencia organizativa de la política lingüística de las Administraciones para resolver los graves problemas que plantean tanto la alfabetización como la Euskaldunización.

Cet article, réalisé en collaboration, aborde la politique linguistique des Administrations d'Euskadi Sud quant à l'euskaldunisation et l'alphabétisation du point de vue législatif.

Suite à une introduction sur les droits et devoirs linguistiques définis par les Constitutions, Espagnole et Française, les auteurs étudient séparément la législation de la Communauté Autonome Basque et celle de Navarre. Pour la Communauté Autonome Basque, ils étudient spécifiquement l'article 6 du Statut d'Autonomie, la Loi fondamentale 10/1982 du 24 novembre sur la régularisation de l'emploi du basque et la Loi 29/1983 du 25 Novembre sur la création de HA-BE. En ce qui concerne la Communauté "forale" de Navarre ils se penchent en outre sur la Loi de la langue basque (1986), et sur le contenu et le fonctionnement des trois décrets que développent la dite loi.

L'article insiste dans sa conclusion sur l'insuffisance d'organisation de la politique linguistique des Administrations à résoudre les graves problèmes que posent aussi bien l'alphabétisation que l'euskaldunisation.